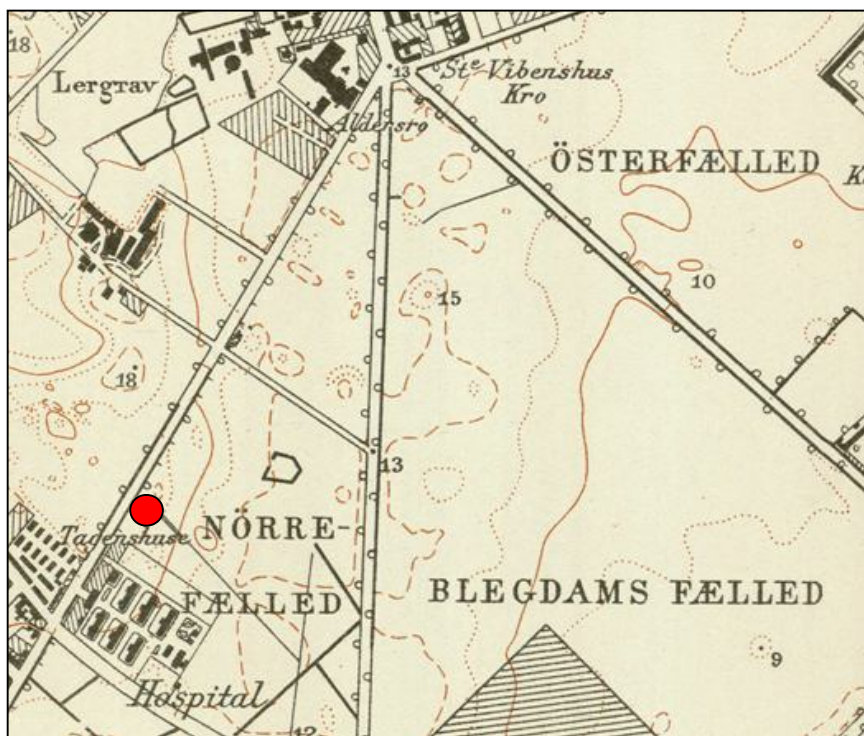

KBM 3896 Universitetsparken

Universitetsparken (matr. 2579) Udenbys Klædebo Kvarter, Aldersro Sogn, Sokkelund Herred, Københavns Amt.

Kuas j.nr. 2013/7.24.02/KBM/0018

Sb.nr. 020306-567

Københavns Museum
Vesterbrogade 59
1620 København V
Telefon: +45 33 21 07 72, Fax: +45 33 25 07 72
E-mail: museum@kff.kk.dk

www.copenhagen.dk

Forsidebillede: Udsnit af kort fra 1905 med angivelse af den undersøgte lokalitet.

© Københavns Museum 2014

1 Indholdsfortegnelse

1 Indholdsfortegnelse.....	4
1 Resumé	5
2 Undersøgelsens forhistorie	7
3 Administrative data	7
4 Øvrige data	8
5 Topografi, terræn og undergrund	8
6 Målesystem.....	10
7 Udgravningsmetode.....	10
8 Undersøgelsens resultater	12
8.3 Fundmateriale	14
8.4 Sammenfatning	14
8.5 Litteratur	14
9 Fremtidigt arbejde	14
10 Anlægsliste	15
11 Fotoliste	15

1 Resumé

Dansk

I forbindelse med nybyggeri blev der foretaget en arkæologisk forundersøgelse på den tidligere Nørre Fælled på et 10.910 m² stort areal tilhørende Universitetsparken. Der blev trukket syv søgegrøfter med et samlet areal på 898 m². På den østlige del af det undersøgte område fremkom mulige nivelleringslag af nyere dato, men der fandtes ingen anlæg eller fund af arkæologisk interesse.

Perioder: 18-1900-tallet

Konstruktioner: Opfyldslag

Nøgleord: Nørre Fælled, opfyldning

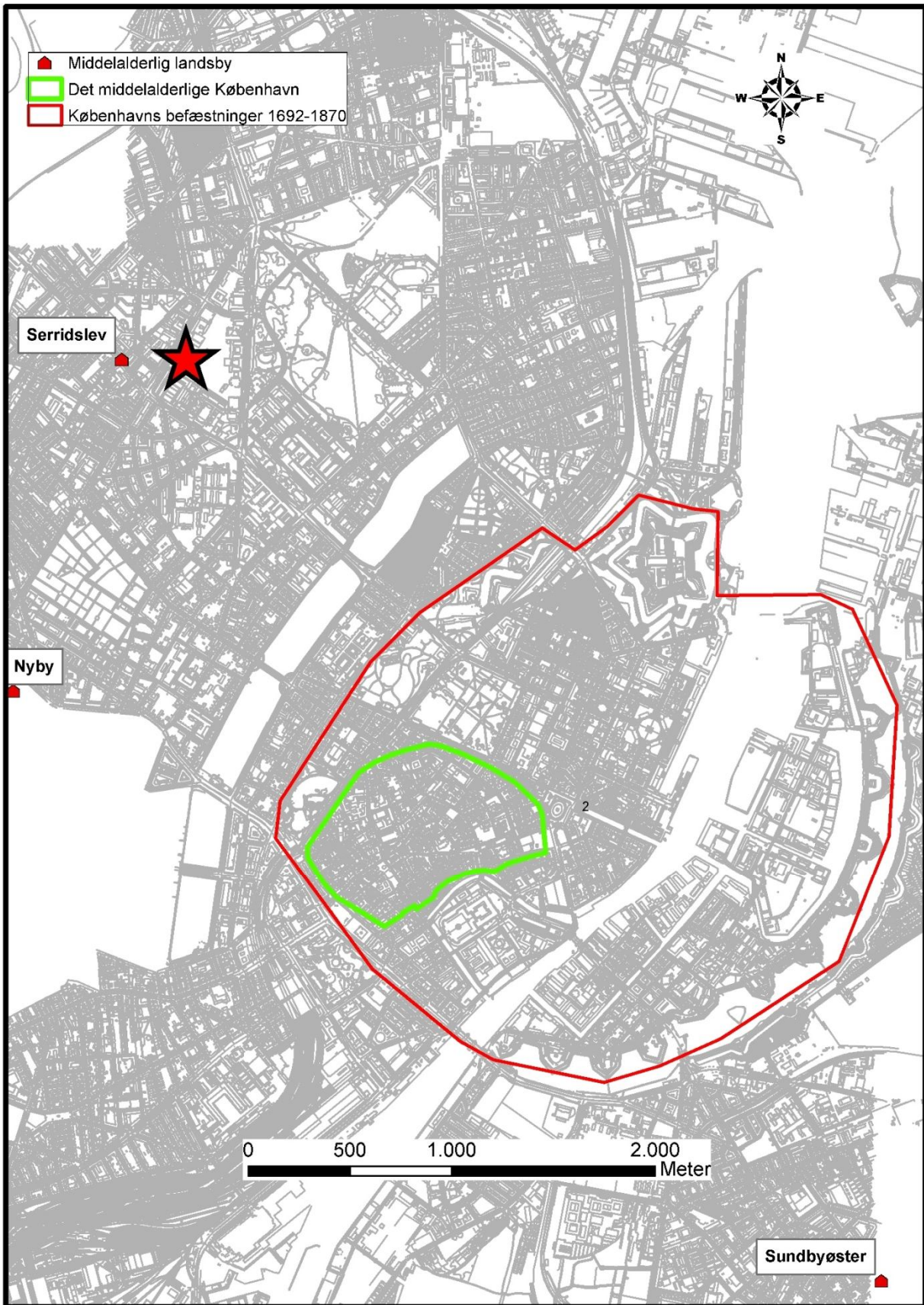
English

A test excavation was conducted in connection to a building project at an area measuring 10.910 m² at the former North Common at the present University Park Campus. Seven test trenches were dug totalling an area of 898 m². On the eastern part of the investigated area appeared a possible late post-medieval levelling layer, but no features or objects of archaeological interest were found.

Periods: 18-1900s

Features: Levelling layer

Keywords: North Common, landfill

Figur 1. Forundersøgelsen ved Universitetsparken markeret med en rød stjerne.

2 Undersøgelsens forhistorie

I forbindelse med nybyggeri på Universitetsparkens område foretog museet en arkæologisk forundersøgelse på et tidligere parkeringsareal. Det primære sigte med den arkæologiske forundersøgelse var at afklare, hvorvidt lokaliteten rummede arkæologiske forekomster og i særdeleshed spor efter forhistorisk aktivitet. Universitetsparken ligger ved siden af Fælledparken og i nærheden af Lersøområdet, der ved en række tidligere lejligheder har givet arkæologiske fund – hovedsageligt fra stenalderens perioder. Dette, kombineret med områdets ubebyggede karakter op gennem tid, gør området interessant fra et arkæologisk synspunkt. På denne baggrund blev det besluttet at lave en forundersøgelse forud for det aktuelle arbejde for at afdække eventuelle spor af bebyggelse eller anden aktivitet fra forhistorisk tid.

Lokaliteten er ikke tidligere undersøgt arkæologisk, og der er kun foretaget sporadiske arkæologiske undersøgelser i området. Arkivalisk kontrol blev foretaget i Københavns Museums arkiver og i Kulturstyrelsens database (www.kulturarv.dk 2014). De relevante registreringer inden for en radius af 1 km fra lokaliteten fremgår af Tabel 1.

År	Lokalitet	SB-nr.	Arkæologisk observation
1910 & 1938	Øster Fælled	020306-18	Sløjfning af høj i 1910, hellekiste udgravet. I 1938 udgraves endnu en hellekiste. Senneolitikum.
1955	København	020306-54	Fund af to spydspidser fra senneolitikum
1995	Fælledparken	020306-135	KBM 1412. Fund af pilespidser, dolkskaft, skraber, en mængde flækker og et stykke bøsseflint. Stenalder og nyere tid.
1995	Fælledparken	020306-138	KBM 1412. Fund sammenhørende med sb. 020306-135. Uvist hvad der hører til hvor.
1970	Rigshospitalet/ Amager Fælled	020306-141	Opsamling af Bromme-type pilespidser fra jægerstenalderen i jord kørt ud på Amager Fælled fra Rigshospitalet.
2012	Vibenshus Runddel		KBM 3843. Fund af forhistoriske fyldskifter (sen bronzealder eller tidlig jernalder) og spredt bearbejdet flint.

Tabel 1. Arkæologiske registreringer omkring Universitetsparken (1 km radius).

3 Administrative data

08.10.2009 Museet modtager materiale angående planlagt nybyggeri i Universitetsparken.

28.08.2013 Bygherre meddeler, at de ønsker forundersøgelse på de berørte arealer.

13.09.2013 Museet udfærdiger budget for forundersøgelse og fremsender til Kulturstyrelsen.

23.09.2013 Museet modtager Kulturstyrelsens godkendelse af budgettet, hvorefter dette fremsendes til bygherre.

15.10.2013 Museet modtager bygherres godkendelse af budgettet.

06.03.2014 Det afklares, at bygherre ikke stiller maskinkraft til rådighed, og museet hyrer derfor entreprenør Hans Christensen ind til jordarbejdet.

Bygherre er Bygningsstyrelsen, Carl Jacobsensvej 39, 2500 Valby. Kontaktperson for Bygningsstyrelsen er Villy Breiting, tlf. 41 70 11 89 (villy@bygst.dk).

Beretningen samt sagsrelaterede oplysninger og dokumentation er arkiveret hos Københavns Museum under sagsnummer 3896 og internt sagsnummer 2088. En elektronisk kopi af beretningen sendes til Kulturstyrelsen, en kopi sendes til Bygningsstyrelsen, mens en digital- og papirkopi forefindes i arkivet hos Københavns Museum. Beretningen vil desuden være offentlig tilgængelig i PDF format på museets hjemmeside (www.copenhagen.dk)

4 Øvrige data

Forundersøgelsen blev foretaget d. 14. april 2014 ved arkæolog Niels Andreasen, der ligeledes har stået for udførelse af beretningen. Arkæolog Claes Hadevik foretog indmåling af søgegrøfterne med GPS.

Maskinfører var entreprenør Hans Christensen.

5 Topografi, terræn og undergrund

Det berørte område er en del af den tidligere Nørre Fælled, som ligger mellem 9-12 m.a.s.l. på den østlige side af en højderyg beliggende mellem Lersøen og Fælleden.

Den nuværende Universitetspark er historisk en del af den middelalderlige landsby Serridslev, som i 1525/1527 gives af kongen og bispem i Roskilde til København og bliver til Nørre Fælled. Området ligger mellem to af distriktets ældste veje: den del af Jagtvej, som blev anlagt i 1750 fra Falkonérgården til Store Vibenshus, samt Nørre Allé der støder op til Fælledparken, og som nævnes fra slutningen af 1600-tallet.

Nørre Fælled var sammen med Øster Fælled og Blegdams Fælled græsningsareal for kvæg og heste. Fællederne var desuden øvelsesplads for militæret, og flere mønstringer fandt sted på Nørre Fælled i 1679, og i 1710 var der på samme fælled en militærmanøvre med tusindvis af soldater.

Nørrebro havde oprindeligt flere lavtliggende områder, der blev benyttet til losseplads.¹ Nørre Fælled blev således brugt til renovation op til midten af 1850'erne og enkelte oplysninger herom stammer fra Sundhedskommissionen, der i 1851 besøgte lokaliteten.² Kort tid efter blev pladsen opgivet og oplaget flyttedes til Rådmandsmarken.

Boreprøver fra Universitetsparken har vist, at der på matriklerne findes opfyldslag på op til flere meter. Dette blev bekræftet ved en arkæologisk forundersøgelse på matrikel 5735 i 2013 (KBM 4012). Der er tale om en jævnt skrånende lavning på den nordlige del af Nørre Fælled, der er blevet fyldt op med affald ved en planering af området. På ældre kortmateriale ses vandfyldte lavninger i terrænet. Disse var velkendte vandhuller med navne som "Holger Danskes Brilller" og "Kammerpotten".³ Den nævnte forundersøgelse viste, at det primært drejer sig om jord og byggemateriale, hvilket støtter en formodning om, at opfyldningen er sket i forbindelse med en planering af området forud for byggemodning.

Bydannelse i området indtraf sent, og kortmateriale op til midten af 1800-tallet viser et landligt område med marker, møller, vandhuller og enkelte spredte gårde og huse. Først ind i 1900-tallet opstår der tættere bebyggelse omkring lokaliteten.

Den af Nørre Fælled som i dag udgør Universitetsparken, afstås af København til staten i en aftale af 1898, en aftale som ligeledes omhandler Rigshospitalet og Garderhusarkasernens område. Den første bebyggelse på området var Københavns Militærhospital langs Tagensvej, på det område der strækker sig fra Jagtvej til Rejnæsgade.

Områdets vision som universitetspark blev udtænkt af arkitekt Kaj Gottlob i 1930'erne, med en randbebyggelse langs Nørre Alle og Jagtvej omkransende en central grønning.

¹ Eriksen 1996, 63.

² Eriksen 1996, 64.

³ Brodersen 2008, 1.

Figur 2. Udsnit af kort fra 1770 der på "Almindelige Fæled" (Nørre Fælled eller Lammefælled) viser tilstedeværelsen af en større vandfyldt lavning mellem den nordligste del af Nørre Allé og Jagtvej.

6 Målesystem

Søgegrøfterne blev indmålt digitalt ind med museets GPS (model Trimble R6 med tilhørende TSC2 håndholdt dataenhed), der har en præcision på 3 cm både horisontalt og vertikalt. Alle opmålinger er foretaget indenfor DKTMs koordinat system. Prøvegrøfterne har ved opmålingen fået allokeret et unikt identifikationsnummer, genereret af GPS-systemet. Informationerne kunne derefter overføres til museets dokumentationssystem IntraSIS under sagsnummer 2013:30.

7 Udgravningsmetode

Inden forundersøgelsen havde bygherres entreprenør optaget belægning, ryddet de rækker af træer, der stod på parkeringspladsen samt harvet arealet. Dette lettede forundersøgelsen betydeligt, både med hensyn til gravemaskinens bevægefrihed samt modtageforhold for GPS'en.

Muldafrømning blev foretaget med en Daewoo Solar 220 LC-V gravemaskine på bælte udstyret med en to meter bred rabatskov. Der blev gravet syv NV-SØ-gående grøfter (Z1001, Z1027, Z1050, Z1073, Z1121, Z1138, Z1202) fordelt jævnt ud over det 10.910 m² store areal. For at undgå forstyrrende rødder blev grøfterne anlagt mellem de rækker af træer, der har opdelt parkeringsarealet. Grøfterne har en samlet længde på 450 meter og dækker 898 m². Grøfternes areal udgør således 8,2% af undersøgelsesområdet.

Der blev gravet til undergrund på den nordvestlige del af arealet, mens nivelleringslagene på den sydøstlige del blot blev afdækket. Det blev ikke fundet formålstjenligt at grave igennem nivelleringslagene, da det blev skønnet at disse lavninger ikke rummede potentiale for bosættelsesspor. Dog blev nivelleringslaget gennemgravet over kortere stykker i to forskellige grøfter for at afdække lagets dybde. Der blev ikke lavet profiltegninger. Fotos og opmålingsdata er efter forundersøgelsen blevet overført til IntraSIS.

Figur 3. Grøfterne fra forundersøgelsen på den berørte matrikel. Det blågrå ler markeret med grå farve ovenfor er formentlig påførte nivelleringslag.

8 Undersøgelsens resultater

Der fandtes ingen arkæologiske anlægsspor eller fund i forbindelse med forundersøgelsen. Der blev påtruffet en enkelt forstyrrelse i form af et nedgravet drænrør i tegl løbende parallelt med Jagtvej.

Det er vanskeligt at sige, om området er afgravet i forbindelse med etablering af den tidligere parkeringsplads. Imidlertid virker det som om, at der på den sydøstlige del af terrænet er påført moræneler over en gammel lavning eller lidt brattere fald i terrænet. U-oxiderede jernforbindelser giver ler en grå eller blå farve, hvorimod den oxiderede, rødbrune jernforbindelse giver leret en rødgul farve. Da der sker en langsom oxidering af jorden oppefra, vil man forvente at finde en ofte ret skarp grænse mellem det øverste rødbrune ler og det nederste blågrå ler. Da der imidlertid på den sydøstlige del af området er tale om en "omvendt" stratigrafi med en u-oxideret blågrå ler over en oxideret rødbrun ler, kunne dette tyde på, at der er blevet påført 50-60 cm moræneler i forbindelse med nivellering af terrænet. Det skal dog bemærkes, at der ikke er nogen klar afgrænsning mellem det formodede opfyld og det underliggende moræneler (Figur 6).

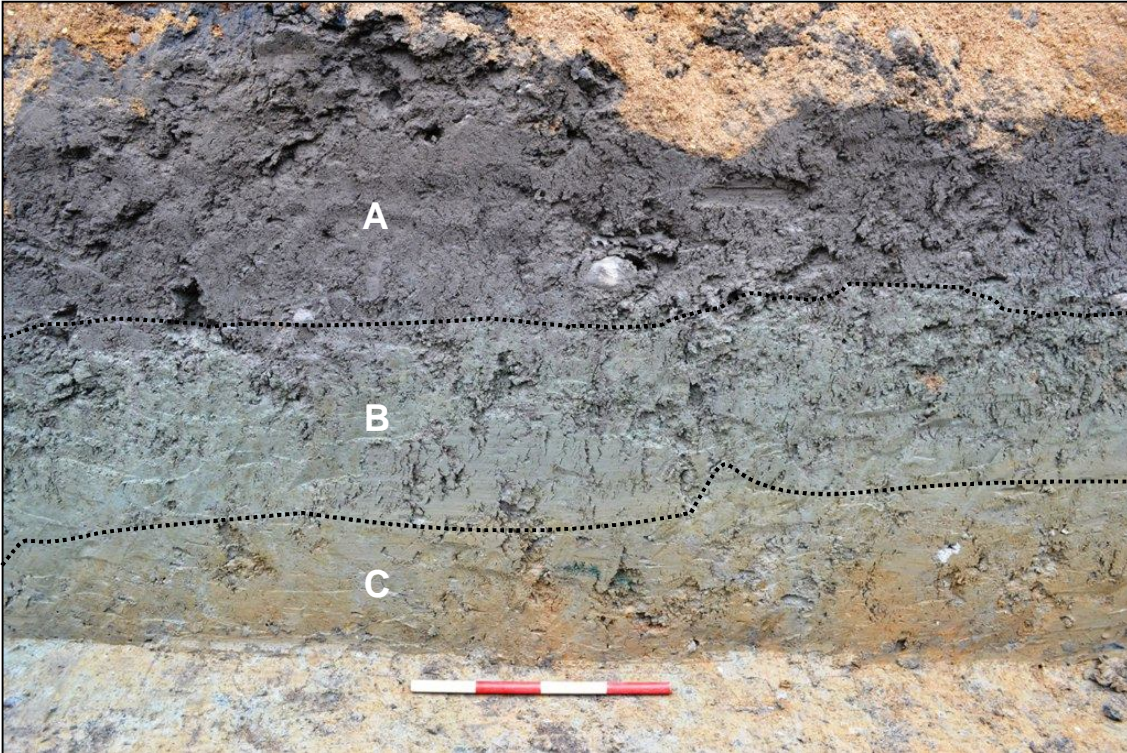
Undergrunden er relativt stenfattig, og kun enkelte steder blev der påtruffet større isiddende sten.

Figur 4. På de lavereliggende boldbaner øst for det undersøgte areal er der foretaget betydelige afgravninger.

Figur 5. Blik mod Jagtvej og oversigt over grøft Z1073, som rummer profilen vist på Figur 6.

Figur 6. Under muldhorisonten (A) i den østlige del af udgravningsområdet ses moræneaflejringer i form af siltet brungult, moræneler (C), hvorover der tilsyneladende er påført kalkholdigt blågråt moræneler (B).

8.3 Fundmateriale

Der fremkom ingen genstandsfund fra de gravede grøfter. På den harvede overflade blev der observeret en 1-krone fra 1962, glasskår samt sporadiske plastikgenstande, der nok afspejler arealets seneste funktion som parkeringsplads. Fundene blev ikke hjemtaget.

8.4 Sammenfatning

Der fremkom ingen anlæg eller fund af arkæologisk interesse på det prøveudgravede areal. De få fund fra det øvre muldlag tilhører alle Nyere Tid. Arealerne berørt af Bygningsstyrelsens nybyggeri frigives derfor, da de på baggrund af forundersøgelsen ikke skønnes at indeholde arkæologiske interesser.

8.5 Litteratur

Brodersen, Uwe. *Fælledparkens historie* (dengang.dk)

<http://billeder.3f.dk/Image.ashx?File={248FB168-8020-4779-988F-7A6E27EE3309}%2F993d1af7-8c50-410e-aea4-73b32ca9ba79.pdf> [accessed 14.4.2014]

Eriksen, J.M. 1996. *Lossepladser og opfyldning i København. Historisk redegørelse for Københavns opfyldninger og lossepladser fra omkring århundredeskiftet til 1995*. Miljøkontrollen, Københavns Kommune.

KUAS Vejledning 2010. *Vejledning om gennemførelse af arkæologiske undersøgelser kapitel 6*. www.kulturstyrelsen.dk

9 Fremtidigt arbejde

De berørte parkarealer har tidligere været en del af Nørre Fælled og har ifølge tilgængelige kilder ikke været bebygget eller opdyrket i nyere tid, hvilket også er tilfældet i den nuværende Fælledpark. Bevaringsforholdene på disse urørte arealer er unikke i Danmark, og af denne grund bør der også i fremtiden udføres arkæologiske forundersøgelser forud for anlægsarbejder på den tidligere fælleds område.

10 Anlægsliste

IntraSIS	Type	Beskrivelse	Datering	Kontekst
SD1157	Planeringslag	Tilført planeringslag bestående af kalkholdigt, siltet moræneler	1850-1900?	

11 Fotoliste

IntraSIS	Foto Nr.	Motiv	Set mod	Dato	Sign.
100001	DSC_3625	Planeringslag og moræne i profil, grøft Z1073	NØ	14.4.2014	nha
100002	DSC_3626	Grøft med profil, oversigt	N	14.4.2014	nha
100003	DSC_3627	Grøfter, oversigt	SV	14.4.2014	nha
100004	DSC_3628	Grøfter, oversigt	NØ	14.4.2014	nha
100005	DSC_3629	Grøfter, oversigt	Ø	14.4.2014	nha
100006	DSC_3630	Grøfter, oversigt	NV	14.4.2014	nha
100007	DSC_3631	Grøfter, oversigt	SØ	14.4.2014	nha
100008	DSC_3632	Grøfter, oversigt	NØ	14.4.2014	nha
100009	DSC_3633	Planeringslag og moræne i profil, grøft Z1073	NØ	14.4.2014	nha